

אשכולות

ביתן בלבוש אל תאמרי ילמתי כרם ביבנה

איך אומרים 'משבר' בסינית?

ר' נתן קוטלר

'משבר' הוא הזדמנות
- פתגם סיני עתיק

עליות ומורדות

איך סיפור יציאת מצרים פוגש אותנו בחיים היומיומיים שלנו?

רבי נתן, תלמידו הגדול של רבי נחמן מברסלב כותב "וכמו שהיה ביציאת מצרים שתכף כשבא משה אל פרעה להוציא את ישראל התגרה בהם ביותר ואמר 'תכבד העבודה'... וכמו כן ממש עובר על כל אדם בכל זמן וכל אחד יכול להבין בעצמו כל זה לפי בחינתו וערכו איך שעוברים עליו כמה עליות וירידות" (לקוטי הלכות, יו"ד הל' שלוח הקן ד, 1).

עליות ומורדות בחיים הם דבר טבעי. לפעמים יש לנו מצב רוח טוב ולפעמים פחות, לעיתים אנו מרגישים התעלות רוחנית ולעיתים יש ירידה (במיוחד 'אחרי החגים'). לפעמים יש לנו מוטיבציה ללמוד במרץ דף גמרא ולפעמים אנחנו מתקשים אפילו להשאיר את העיניים שלנו פקוחות, לפעמים אנחנו מצליחים ביחסי האנוש שלנו להבין את הזולת ולכבד אותו ולפעמים אנו עושים טעויות.

השאלה היא, כיצד אנו מתייחסים לשלב הירידה, שעלול להיות קשה ומתסכל: האם זהו שלב בעייתי שהיינו מעדיפים לדלג עליו, או שזהו שלב הכרחי לעליה? האם ניתן לצמוח מתוך המשבר?

רבי נתן מדריך אותנו למצוא תשובה לשאלת העליות והירידות שלנו בחיים, דווקא מסיפור יציאת מצרים.

המשבר מצמיח את הגאולה

מהרגע שמשה רבינו הודיע לעם ישראל על יציאת מצרים, מצב השעבוד שלהם לא התקדם, אלא נהיה גרוע יותר. אם לפני כן, ניתן להם תבן להכנת הלבנים, מהרגע שמשה ואהרן ניגשו לפרעה עם האמירה 'שלח את עמי', העניינים הלכו והסתכרו ועם ישראל לא קיבלו תבן, אלא נאלצו לקושש זאת בעצמם וזאת מבלי לפגוע בתפוקה היומית של ייצור הלבנים. משה רבינו אף קבל על כך בפני הקב"ה "וּמָאֵז בְּאֵתִי אֶל פְּרַעֲהַ לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הֲרַע לְעַם הַזֶּה וְהֵצֵל לֹא הֵצֵלְתָּ אֶת עַמֶּךָ" (שמות ה, כג).

לפעמים הדברים לא קורים כפי שאנו מצפים, ותהליך הגאולה מתקדם בקצב ובדרך אחרת ממה שאנו חושבים. אך לאחר זמן לפעמים אנו צופים אחרת ומבינים מדוע היו נסיגות אחרות ואיך דווקא המשבר הצמיח את הגאולה. לדוגמה, רק בקריעת ים סוף נאמר "וַיִּצְמַחוּ מִן הַיָּם וַיִּבְרְאוּ עֲנַנִּים" (שמות יד, לא). הר"ן מסביר בדרשותיו (הדרוש ה"א) שלפתע נפקחו עיניהם, "שהותרו מהם הספקות, ונתבררו להם המבוכות שנפלו באמצע, כי דרכי ה' נשגבים מאד, אשר אם יאמר החכם לדעת, לא יוכל למצוא".

הר"ן מסיק מכאן לקח גדול מאוד לימינו: "והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים, שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ובה היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם סיבת גאולתם, ואף על פי כן היו נלאים לעמוד על סיבתם עד שגילה ה' יתברך ענינם. כל שכן אנחנו, שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה. מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב ממלכים ה"ב) שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו".

התקדמות מתחת לפני השטח

אולי ברובד החיצוני נראה, שישנן נסיגות אחרות, אך מתחת לפני השטח ישנה התקדמות נפלאה ומתמדת, "הכל הולך ושוטף, הכל מתעלה" (אורות הקודש ח"ב, עמ' תקט"ו). הרב קוק כותב שכשם שהירח מתמעט כדי להתמלא מחדש והים נסוג מהחוף בשעת השפל כדי להתקרב לחוף בשעת הגאות, כך אפילו הירידה הגדולה ביותר היא לצורך עלייה חדשה (שם עמ' תקכ"א).

{ המשך בעמוד האחרון }

פרשת וארא

גליון 324 | כ"ו בטבת ה'תשע"ה
(שנה תשיעית)

כניסת שבת 16:39
צאת שבת 17:40

מלא טוב

לרב מנחם מנדל בלכמן

לרגל נישואי בנו

לרב ארי כ"ץ

לרגל נישואי בנו

לנתנאל שטיינפלד

לרגל נישואיו

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshkolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתניאל סופר

נתנאל כהן

1. מבוא

הרבה. מדברי השטמ"ק ראינו, שחלק על תוס'. יוצא שלדעתו פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, רק כאשר יש חיוב להציל, ולא בהחייאת מתים.

ר' משה פיינשטיין (אג"מ חו"מ ח"ב סי' סט אות א) חולק על דברי ר' אלחנן וסרמן, ולדעתו כאשר אין חיוב הצלה, אין לעבור על איסור לשם כך. הוא דוחה את הוכחתו מתוס', ולדעתו "פיקוח נפש" בדברי התוס' מכוונים לאלמנה, שהייתה מצטערת מאד ויכולה למות, ואין הכוונה לפיקוח נפש של המת.

חזינן דאיכא פלוגתא דרבוותא מה הדין במקרה שאין חובת הצלה – האם ניתן עדיין להציל אפילו במחיר עבירה, שכן "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", או שאסור, ולא אמרינן כלל זה.

4. הליכה במדבר

איתא בגמרא (שבת ס"ט): "אמר רב הונא: היה מהלך במדבר, ואינו יודע אימתי שבת - מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. הגמרא מבארת, שבכל יום רשאי לחלל שבת כדי פרנסתו, על מנת שיוכל לחיות. השבת של אותו מהלך במדבר ניכרת ע"י קידוש והבדלה בלבד.

התוס', הרמב"ן והר"ן על אתר, וכן הרא"ש (פ"ז סי' א) דנים לגבי איסור תחומין לאותו אדם. לדעתם פשיטא שבשאר ימות השבוע הולך כמה שירצה. וכן פסק השו"ע (או"ח שמד, א) מדוע? כותב הרמב"ן, שאם לא "א"כ לעולם יעמוד במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזרה". ודאי אין כוונת הרמב"ן שהישארותו במדבר היא פיקוח נפש, שא"כ מה טעם הוסיף "ויחלל שבתות"? אלא כוונת הרמב"ן, שההיתר נובע מ"חלל עליו שבת אחת על מנת שישמור שבתות הרבה". על אף שאין בהליכתו היתר משום הצלה, יש היתר כדי שישמור שבתות הרבה. אם לא יעבור על איסור תחומין במהלך השבוע, יישאר כל הזמן במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזירה, בלי שיוכל עוד לקיים שבת כתקנה בארץ נושבת². הסבר זה מתקבל על הדעת עוד יותר בהתחשב בכך, שהרמב"ן עצמו הביא סברא זו, להתיר לאכול ביו"כ להצלת עובר.

אך בספר הבתים³ (בית מנוחה שער המלאכות האסורות ג', כ"ב) כתב: "ויראה לי הואיל וכל יום ויום הוא לו בספק שבת אסור לו ללכת שלש פרסאות שלא התירו לו מלאכה אלא כדי פרנסתו". עולה מדבריו, שאפילו במהלך השבוע לא נתיר למהלך במדבר ללכת יותר משלש פרסאות (שהוא איסור תחומין דאורייתא לחלק מהראשונים), כי היתר מלאכה הוא רק כדי פרנסתו, כלומר לצורך פיקוח נפש⁴. כאן אין הליכתו מחוץ לתחום צורך פיקוח נפש, ולכן אסורה. רואים מדבריו שלא קיבל את דברי הרמב"ן, שמותר לחלל שבת כדי שישמור שבתות הרבה, אלא מותר לחלל שבת רק לפיקוח נפש.

5. חילול שבת להצלה משמד

הרשב"א (שו"ת הרשב"א חלק ז סימן רס"ז) נשאל על מקרה שהודיעו לאדם בשבת, כי הוציאו את בתו מביתו בחזקה, על מנת להוציאה לשמד. האם מותר ללכת יותר משלש פרסאות (למ"ד שהוא דאורייתא), כדי שלא יפחידה ותשתמד. כלומר האם יש לכך דין של ספק נפשות או לא. הרשב"א השיב שהדבר צריך תלמוד, אך דעתו נוטה שאסור, לפי שאסור לחלל שבת

² גם משאר הראשונים משמע שזהו נימוקם, אך הבאנו לשון הרמב"ן, מכיוון שמלשונו מוכח כדברינו חד משמעית.

³ לר' דוד ב"ר שמואל כוכבי מאישטיליא, חי לפני למעלה מ-700 שנה. בן דורם של ר' אברהם מן החר, המאירי ורבינו מנוח. כתב את "ספר הבתים" על הרמב"ם.

⁴ ונראה שבתחומין דרבנן התיר, שהרי סו"ס שאר ימות השבוע הם רק ספק, וספק דרבנן לקולא.

הגמרא ביומא (פה), דנה במקור הדין, שפיקוח נפש דוחה שבת. הגמרא מביאה מספר לימודים, אחד מהם הוא "ושמרו בני ישראל את השבת", אמרה תורה: חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה". אך לבסוף מסיקה הגמ' שהלימוד הוא כשמואל, "וחי בהם" ולא שימות בהם. לימוד זה עדיף על פני האחרים, מכיוון שלפיו, גם במקרה של ספק סכנה ניתן לעבור על איסורי תורה. אך אנו מוצאים שמספר ראשונים בכל זאת השתמשו בסברת "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", שלכאורה נדחתה. במאמר נבחן מקרים אלו, ומתוכם נגיע לשתי גישות של הראשונים בהבנת ערך החיים העולה מהפסוק "וחי בהם".

2. עובר

בגמרא ביומא (פב). מובא "עובר שהריחה ביו"כ – מאכילין אותה עד שתשוב נפשה". הרמב"ן מביא בתורת האדם (ענין הסכנה אות ד) את דברי בה"ג, המפרש כי הסכנה כאן היא לולד, שאם לא תאכל אמו – יעקר וימות. לכן מותר להאכיל אותה. הרמב"ן מביא קושיא לכאורה על דברי בה"ג, שבעובר אין דין הצלת נפשות. הרי מותר לחתוך עובר שעוד לא יצא ראשו, כדי להציל את אמו (אהלות ספ"ז). וכן ההורג תינוק בן יומו חייב, ומכאן שההורג עובר פטור (נדה מד.). אם כן, מדוע שנתיר למעוברת לאכול ביו"כ כדי להציל את עובריה. הרי אין העובר מוגדר כנפש, שאסור להרגה או שחובה להצילה, ולא אמורה התורה להידחות מפני פיקוח נפש שלו. ומתוך הרמב"ן שלעניין פיקוח נפש התורה אמרה "חלל עליו שבת אחת שמא ישמור שבתות הרבה", ולכן טעם זה שייך אפילו בעובר. התורה נדחתה מפני פיקוח נפש שלו, על מנת שישמור התורה לכשווולד¹. את דברי הרמב"ן הביאו הר"ן (יומא ג: בדפי הרי"ף), הרא"ש (שם פ"ח סי' י"ג) והריטב"א (נידה מד:). כך נקטו גם התוס' (שם ד"ה איהו).

אך הרמב"ן מביא דעה החולקת: "ואיכא דסבירא ליה, שאין מחללין משום נפלים, אלא עובר שהריחה חששא דמיתה דידה היא, שכל המפלת בחזקת סכנה". חזינן דאיכא דפליגי על בה"ג, ולדידהו אין עושים איסור להצלת עובר, שכן ספק שמא נפל יהיה. לכן לשיטתם "עובר שהריחה" הכוונה דוקא לחשש מיתה שלה, ולא של ולדה.

3. החייאת מתים

תוס' (ב"מ קיד: ד"ה אמר ליה) מקשים, שבגמ' בב"מ משמע שאליהו כהן היה. אם כן, כיצד החיה את בן הצרפתית, והרי בכך נטמא למת? לקושיה זו שני תירוצים בראשונים:

התוס' עצמם מתרצים, שהיה ברור לו שיחיה את הילד, ולכן היה מותר מצד פיקוח נפש. אך בשטמ"ק שם מובא תירוץ אחר: "ויש לומר דלא מת ממש אלא נתעלף והיינו דכתיב עד אשר לא נותר בו נשמה". כלומר הנער לא מת לגמרי, אלא איבד את הכרתו, ולכן לא היה כאן איסור טומאה למת. יוצא שלדעתו, אם הנער אכן היה מת, אסור היה לאלוהו להיטמא לו.

בקובץ הערות (סי' ט סק"ז) הוכיח מדברי התוס', שהתורה נדחתה בפני פיקוח נפש, אף כאשר אין כאן חיוב והצלה. לכן על אף שהנער מת, וודאי אין מצווה להצילו, ניתן לעבור איסורים כדי להצילו. הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא קסז, אות יז) מנמק דברי תוס' אלו ע"פ סברת "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". למרות שלא שייך כאן "וחי בהם", שהרי הנער כבר מת, עדיין יכול לעבור על איסורים להחיותו, כדי שישמור בעתיד מצוות

¹ אך אם זה הצלת העובר לעומת הצלת אמו – שגם בה שייך אותה סברה, הרי שנעדיף להרוג העובר להציל האם, שיש לה עדיפות שהיא כבר נפש.

תשתמד בתו. "ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי, דלגבי שלא תשתמד ותעבור כל ימיה חילול שבת, אמרינן איסורא זוטא הוי". כלומר מותר לאב לעשות חילול שבת דאורייתא, לפי שנחשב איסורא זוטא ביחס לחילול שבת כל חייה של בתו. אנו רואים כאן את העקרון של "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", וכך ביארו דין זה המג"א (שו"ע או"ח שם סקכ"ט) ושו"ע הרב (שם סכ"ט).

ראינו כי הרשב"א ביאר דעתו בכך שאסור לאדם לחטוא כדי שיזכה חבירו, למעט במקרה שהוא גרם לחבירו העבירה. כל זה נכון במקרה של עבירה מול עבירה, אך קשה למה לא נתיר מצד "חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה" כדברי הב"י? נראה שהרשב"א לא נקט כלל זה, שהרי כאמור לעיל הסבר זה נדחה, והתקבל הסברו של שמואל "וחי בהם" ולא שימות בהם. הסבר זה אינו שייך בהצלה משמד, והרשב"א נטה לאסור.

מכל האמור ראינו כי ישנה מחלוקת ראשונים ואחרונים האם נקטינן את הכלל "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". ישנם פוסקים שהביאו הסבר זה כמקור לדבריהם בדיני הצלה, ואחרים שלא קיבלו הסבר זה:

- בה"ג, רמב"ן, ריטב"א, תוס', רא"ש, ר"ן, ב"י, קובץ הערות והנצי"ב – נקטו את הכלל.
- יש חולקים ברמב"ן, שטמ"ק, רשב"א, ספר הבתים ואג"מ – לא נקטו כלל זה.

{המשך אי"ה בשבוע הבא}

כדי להציל מהעבירות. "וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך?" ואפילו איסור קל אסור לעשות, כדי למנוע מחבירו איסור חמור. המקור לכך הוא בגמ' בשבת (ד.) המנסה לבאר את ספיקו של רב ביבי "הדביק פת בתנור התירו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת?". הגמרא מעלה אפשרות שהספק הוא האם התירו לאחרים. אך מיד הגמרא דוחה: "וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך?" מכאן שאף בשביל איסור חמור של אפייה, אין מתירים איסור קל של רדייה. ואף שמובאת דעה, שנוח לו לחבר לעבור איסור קל, ולא יעבור עם הארץ איסור חמור, זהו דווקא כשיעבור עם הארץ איסור בגלל החבר. אך במקרה דנן, הבת אינה עוברת בגלל אביה.

אך הב"י (או"ח סו"ס שו) חולק על הרשב"א. התוס' (עירובין ד. ד"ה וכי) מביאים בתחילה את התירוץ שהוזכר ברשב"א – ניחא ליה לחבר למיעבד איסורא קלילא ולא למיעבד עם הארץ איסורא רבה, רק כשעם הארץ יעבור בגללו. אך התוס' מקשים מדין חציו עבד חציו בן חורין, שכופים את רבו לשחררו שלא יבטל מפריה ורביה, למרות שיש איסור בכך. שם הרי העבד לא עושה עבירות בגלל האדון. ולכן מתרצים התוס' בשני אופנים אחרים:

- א. מותר לעבור על איסור בשביל מצווה רבה כפריה ורביה.
- ב. אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך כשפשע, אך כשלא פשע – מותר לחטוא באיסור קל כדי שלא יעבור חבירו איסור חמור.

כתב הב"י, ששני אופנים הללו מתקיימים בנידון דידן. האב רוצה לחלל שבת כדי להציל בתו משמד, וודאי שבכך מצווה רבה. וגם הבת לא פשעה, שהרי לקחיה בכוח מביתה, ולכן נוח לאב לעבור איסור קל כדי שלא

"לבלוע" את התנין

ינון אברמשוילי (ד')

פרשתנו מספרת, שכאשר עמדו משה ואהרן ללכת אל פרעה, אמר הקב"ה למשה שאם יבקש פרעה "תנו לכם מופת", עליו לומר לאהרן להשליך לפני פרעה את מטהו, והמטה יהיה לתנין. וכך אכן עשה אהרן, אלא שחרטומי מצרים הגיעו מוכנים ואף הם השליכו את מטותיהם - "ויהיו לתנינים" אולם, בסופו של דבר, בלע מטה אהרן את מטות המצרים.

על הפסוק "ויבלע מטה אהרן את מטותם", מפרש רש"י: "מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן". ובגמרא (שבת צז, ע"א) מבואר, שעניין זה היה "נס בתוך נס", ושם מפרש רש"י: "לאחר שחזר ונעשה מטה בלען, ולא כשהוא תנין, דלא כתיב תנין אהרן".

בנוסף, על הפסוק "ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד" מפרש רש"י: "נס בתוך נס, האש והברד מעורבין. והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום בניהם".

ולא מובן: מדוע על נס מטה אהרן, לא מזכיר רש"י שכל הענין היה בעצם נס בתוך נס, כמו שמציין במכת ברד, על עירוב המים והאש?

ידוע שפירושו של רש"י על התורה בא לפרש על פי פשוטו של מקרא, ולולי היה מציין רש"י על מכת ברד שהיה זה נס בתוך נס, ניתן היה להניח שעובדה זו לא היתה מוסיפה לנו כלום לצורך הבנת פשט הפסוקים – אך מאחר ומציין זאת לגבי מכת ברד, לא מובן מדוע לא מציין זאת גם בנוגע למטה אהרן?

והביאור בזה, כללות ענין האותות והמופתים על מצרים היה כדי לפעול ש"ידעו מצרים כי אני ה'". ועל פי זה מובן, שכאשר השליך אהרן את מטהו לפני פרעה ועבדיו, והמטה נהפך לתנין – לא היה זה נס שבכוחו לפעול בידיעתם של מצרים שה' הוא האלקים, שהרי גם חרטומי מצרים יכלו, ואכן עשו, זאת גם כן בלהטיהם. ומסתמא, שגם חזרת המטה לתנין, לא היה בכוחו לפעול זאת, וכמו כן מובן שאם פעולת הבליעה של מטה אהרן היתה נעשית קודם שחזר ונעשה מטה, כלומר, בהיותו עדין תנין – אין זה ענין של נס כלל, שהרי זה ענין ששייך בטבע שתנין אחד יבלע את השני, ועל דרך זו ביכולתו של התנין לבלוע מטה וכיו"ב.

ינון אל מורה

כלומר הנס היחידי בכל הסיפור הזה שבאמת יכול היה להוכיח לפרעה ולעבדיו "כי אני ה'" הוא – ש"אחר ונעשה מטה בלע את כולן", ולכן אין זה נס בתוך נס.

רגע, ומה עם הגמרא?

מה שאומרת הגמרא, שהיה זה נס בתוך נס – זה נכון רק כאשר לומדים את הסיפור על דרך הדרוש – ולא על פי פשוטו של מקרא – כמובא במדש רז"ל, שגם אחרי שבלע מטה אהרן את התנינים, נשאר דק כמקודם, ולא היה ניכר עליו שבלע אותם (על דרך חלומות פרעה בפרשת מקץ), ולכן היה הדבר נס בתוך נס: נס ראשון הוא עצם העניין שמטה אהרן בלע את מטות חרטומי מצרים, וזה שנשאר דק כמקודם - היה נס שני. וכיוון שרש"י בא לפרש על פי פשוטו של מקרא, אין לו הכרח לומר שהיה נס מיוחד שהמטה נשאר דק, וממילא לא מוכרח לומר כאן שהיה זה "נס בתוך נס".

רגע, ומה כל זה נוגע לנו? ידוע הרי שמכל ענייני התורה ניתן ללמוד הוראה לחיי המעשה (תורה - מלשון הוראה), א"כ, מה אנו יכולים ללמוד מסיפור הנס הזה?

"תנין" מורה על דבר מזיק ובלתי רצוי, ובעבודת האדם - ענייני סור מרע. עבודתנו היא לדחות ולבטל (לבלוע) את אותם עניינים שעומדים ומנגדים ליהדות. ובדוגמת ענייניו של פרעה - ששום דבר אינו פועל עליו, אפילו אם מראים לו אותות ומופתים!

ואכן, כאשר מתעסק עם הזולת כדי לפעול בו את עניין דחיית הרע, צריך לזכור שדבר זה צריך להיעשות באופן העבודה של אהרן ("אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבת לתורה"), כלומר, למרות שלפעמים פעולה זו של דחיית הרע ו"בליעתו" נראית כפעולה אגרסיבית, ועל פניו יש לכעוס על אדם כזה - עלינו לעשות זאת באופן של "מטה אהרן" - באהבה ובאיפוק, ולא באופן של "תנין" - מתוך כעס ורוגז.

וע"ד הפתגם שאמר אדמו"ר הרשב"ב לבנו אדמו"ר הרי"צ: "תאר לעצמך כמה גדולה הרחמנות על זה שהתורה עצמה אומרת שאסור לרחם עליו!"

רבי ירוחם פישל פערלא נולד בשנת ה'תר"ו (1846) והסתלק לבית עולמו בל' שבט ה'תרצ"ד (1934). מגיל חמש עשרה החל ללמוד בישיבת לומז'ה כתלמידו של המהר"ל דיסקין, לאחר מכן עבר ללמוד בוולוז'ין, שם נקשר במיוחד לנצי"ב, ומשם אל בריסק, אצל ר' חיים סולובייצ'יק. הרי"פ היה אדם עשיר בעל נכסים מושכרים וחנות בניהול אשתו, על-כן דחה הצעות רבנות מערים כלובלין וכקארקא והשקיע עצמו בתורה ללא טרדות. הרי"פ החזיק ספרייה שהיתה בין הגדולות בפולין, והקפיד שיהיה בה כל הנצרך ללימודו – מכתבי יד ועד לכל ספר חדש שיצא לאור. בשנת 1923 התאלמן מאשתו ונותר גלמוד בביתו באשר בניו לא שהו בבית. בהשתדלות תלמידו, רמ"מ כשר, והרצ"פ פרנק עלה לארץ ב-1926 והתיישב בירושלים. בירושלים המשיך להתבודד ולכתוב את חיבוריו עד לפטירתו.

הרי"פ היה יחיד במינו בשקדנותו. עשרות שנים ישב בביתו ועסק בתורה, ויש מספרים שבמשך ארבע עשרה שנים כמעט ולא יצא מחדרו. את ארוחותיו אשתו הייתה מכניסה לו דרך אשנב צר, ודרך החלון היה שומע קדיש, קדושה וקריאת התורה מביה"כ. למעשה, מעט מאוד ידוע על חייו הפרטיים של הרי"פ, יען כי מעולם לא טרח לספר לאיש את תולדות חייו ולא שח שיחת חולין. רי"פ התבלט בדקדקנותו בכל קוצו של יוד היוצא מבין כתביו, ושיקף זאת חכם אחד שסיפר כיצד כעס רי"פ על מגיה שהוסיף אות אחד בספרו 'פרחי ציון' (פירוש על בעל הכפתור ופרח), ואמר שלו היה יודע כמה מחשבה הקדיש עד שהחליט לכתוב כפי שכתב – לא היה מעז לתקן. אמנם כן אעיר שהסיפור ללא ספק מאלף, אלא שנפלא מבינתי כיצד יכול רי"פ לבוא בדברים עם המגיה אם ספר זה יצא לאור שנים עשרה שנה לאחר פטירתו.

נהגו ישראל בזמנים קדומים לומר במוסף שבועות פיוט הכולל את תרי"ג מצוות. גם אחד מענקי ישראל, רס"ג, חיבר פיוט (למעשה חיבר שניים ואכמ"ל) מסוג זה, ואף חתם את שמו בראשי הבתים. רי"פ השקיע בכתובת פירוש על פיוט זה כמעט ארבעים שנה של יגיעה בלתי פוסקת. ואמנם כאשר הוציא רי"פ סוף סוף את פירושו לאור, הוכה העולם היהודי בתדהמה נוכח גדול הדור האלמוני. רס"ג ניסח את תרי"ג המצוות באופן פיוטי ומתומצת, שפורשו בלמעלה מאלפיים עמודים ע"י הרי"פ. בפירושו מדקדק הרי"פ בלשונו של הרס"ג ומסיק מכך על תפיסתו של הרס"ג גבי המצווה והנפק"מ ההלכתיות. בהמשך הוא דן לגבי התייחסות שאר מוני המצוות למצווה, משווה בין שיטותיהם לשיטת הרס"ג, ואגב כך דן במובאות רבות ממדרשי ההלכה, הגאונים וראשוני הראשונים. בין השאר, הרי"פ עמד על ייחודיותו של רס"ג במנין המצוות, שהתבטאה, למשל, בחלוקת מניין המצוות לשני חלקים עיקריים: מצוות ליחיד ומצוות לציבור, אשר הם מתחלקים למאתיים עשים ומאתים שבעים ושבעה לאוים (מצוות ליחיד), שבעים ואחד עונשים וששים וחמשה משפטים (מצוות לציבור). בפירושו משתמש הרי"פ רבות בכתבי-יד, במדרשי הלכה (יש לציין שהוא מהראשונים שעשו שימוש במכילתא דרשב"י), ובכתבי הגאונים באופן שמזכיר מעט את רבו, הנצי"ב. כאמור, חיבר הרי"פ ביאור מקיף בשם 'פרחי ציון' לספר 'כפתור ופרח' אך לא הספיק להשלימו. בנו הוציא לאור רק את חמשת הפרקים הראשונים של ביאור זה, כאשר את שאר הפירושים תכנן להוציא לאור בהמשך, אלא שבינתיים נסע הבן לפולין, שם נרצח ע"י הנאצים ימ"ש, ושאר הפירושים אבדו. רי"פ כתב הגהות רבות על ספריו הרבים, ולאחר פטירתו רצו יורשיו למכור את ספריתו הענקית, אלא שזכינו ורמ"מ כשר הצליח לקנות את הספרייה לפני שהועברה למכירה בפולין (ושם ודאי הייתה אוברת באש השואה). כך נשארו לנו הגהותיו על שלל ספרים מ'לקח טוב' ובה"ג, 'לעודע ביהודה' ו'לאבני מילואים', ועוד ספרים רבים נוספים.

מצינו במרדכי הארוך שהובא בב"ח (ח"מ סי' רכה), שכשם שמצינו שבאונאת דברים שאינו מוזהר אלא על מי שאיתו בתו"מ, הו"ה גבי אונאת ממון. והקשה הרי"פ (ל"ת פב-פג) מהמגמ' בבכורות יג ע"ב ששם מבואר שלמ"ד גזל כנעני אסור, אנו ממעטים אונאה מגוי מ"לעמיתך". וא"כ קשה למרדכי, שלפיו למה בכלל היינו צריכים את הלימוד, והרי אמר שאינו מוזהר כלל על אונאת גוי. ותירץ הרי"פ שדעת המרדכי הייתה שאין אזהרה, אך מ"מ להחזיר את האונאה צריך. ולפי"ז כל הנידון בגמ' בבכורות היה גבי החזרת אונאה, שאף למ"ד גזל הגוי אסור – אנו לומדים שלא לחזיר אונאתו.

איך אומרים משבר בסינית? - המשך

הרב קוק כתב את הדברים הבאים בעקבות המהומות של הערבים באב תרפ"ט בירושלים, חברון, מוצא וצפת: "וכל מי שהוא עוקב את סדרי הישוב, מראשית צעדיו עד עכשיו, יכול הוא להראות בחוש, איך שמכל ירידה אשר סבלנו נצמחה אח"כ עליה והתפתחות יותר גדולה, וצעד של דליגה לטובה יצא מכל משבר. במהלך הישוב ישנן לזה דוגמאות רבות.

ומה יש לדבר על דבר הירידה הגדולה והמשבר הגדול של תקופת המלחמה והארבה שנצטרף עמה, אשר כל לב חרד לשקיעת ישובנו ונפילתו המוחלטת. והנה ראינו עין בעין איך שמתוך המחשכים יצא לנו אור גדול, והישוב המצומצם רחבו גבוליו ובאה ארץ ישראל למדרגתה הישועית שהיא עומדת בה היום. הרי ראינו במדה זעירה את הגואל שנכסה וחזר ונגלה לנו. ומזה עלינו ללמוד ולקחת לקח טוב, שלא להיות נופלים ברוחנו גם מחרדתה של הנפילה הנוראה..." (מאמרי הראיה עמ' 361-360).

מה שנכון לגבי תהליך הגאולה ובאירועים העוברים על עם ישראל, נכון גם לגבי ההתמודדות בחיים הפרטיים של כל אדם. החיים הם דינאמיים ויש לכל אחד עליות וירידות, מי שמפתח נקודת מבט של אמונה, יודע לצמוח מתוך המשברים ולצאת מהם עם כוחות חדשים.

איך אומרים 'משבר' בסינית?

העם הסיני והעם היהודי הם אולי העמים העתיקים ביותר בעולם כיום. ייתכן מאוד שאחת הסיבות להישרדותם של שני עמים אלו נעוצה בהבנתם את המילה 'משבר' (Crisis).

בנאומו באינדיאנפוליס בשנת 1959, אמר ג'ון קנדי "כשהמילה משבר כתובה בסינית, היא מורכבת משני סימנים (危机), אחד מסמל 'סיכון' ואילו השני מסמל 'הזדמנות'".

עם שרואה הזדמנות ב'משבר', יכול לשרוד כל משבר. כפי שווינסטון צ'רצ'יל פעם אמר שההבדל בין האופטימיסט לפסימיסט הוא שהפסימיסט רואה בכל הזדמנות קושי ואילו האופטימיסט רואה בכל קושי הזדמנות.

אך לפי הרב יונתן זקס, הרב הראשי לשעבר של בריטניה, היהדות לוקחת צעד רחוק יותר. בעברית, יש למילה 'משבר', כפל משמעויות: 'משבר' מלשון קושי אבל גם 'משבר' בהקשר של לידה, כאשר היולדת מביאה חיים חדשים לעולם היא יושבת על המשבר (משנה ערכין א, ד). במובן זה, המשבר הינו חלק משמעותי בהצמחת כוחות חדשים לעולם.